

?Seixanta-nou anys de l'assalt a la colònia de la Plana d'Avià

El 28 de gener de 1949, diumenge va fer 69 anys, un escamot de guerrillers antifranquistes liderat per Marcel·lí Massana va prendre el control d'una de les colònies tèxtils més importants de la conca del Llobregat de la qual es van endur un quantió botí

Desquerra a dreta, Jordi Pons Argilés, àlies 'Tarantula'; Marcel·lí Massana Vancell, àlies 'Panxo' i Federico Arcos Martínez, àlies 'Fede'

La fosca nit del divendres 28 de gener de 1949, un grup de guerrillers encapçalat per Marcel·lí Massana, es va fer amb la fàbrica i la colònia tèxtil de la Plana d'Avià, la filatura José Sanglas y Hermano S.A.. La colònia tenia 200 habitatges i havia acollit fins a 700 persones. Està al costat del riu Llobregat, sobre Gironella. Els assaltants van agafar tots els diners de la caixa forta plena amb la setmanada i la mensualitat que les empleades havien de cobrar l'endemà.

Segons algunes versions, una mica contradictòries, el sogre del director de la colònia va ser obligat a passejar-se en calçotets per la sala de telers on hi havia les treballadores de la filatura, acusat de magrejar a les dones. De l'acció de ridiculitzar-lo amb roba interior ara en diríem «una acció directa contra la violència laboral i de gènere».

A les 8 de la tarda, els guerrillers van tancar en una nau les empleades presents en aquell torn de la fàbrica. Els assaltants van controlar també els accessos a la colònia i els mateixos habitatges. Una vegada ocupada van intentar obrir la caixa forta de les oficines però, al trobar-la tancada, van anar a buscar al director a casa seva, acompanyats del segon director, Francisco Guimet. «Vivia

en una edificació situada davant del Carrer Nou. Es tractava d'un edifici on s'hi ubicaven dos habitatges, la de l'amo de Manlleu i la del director», explica Dolors Bascompte, veïna de la Plana d'Avià i aleshores treballadora tèxtil. A la casa van sorprendre el director, José Armengol Vila, nascut a Barcelona i que tenia aleshores 43 anys. Hi havia la seva muller, Dolors Ribas Casafont, el seu pare, els fills i altres persones. Els assaltants van tallar el fil del telèfon i van requisar-hi 1.200 pessetes.

De la casa van tornar a la fàbrica acompanyats de José Armengol, per obrir la caixa forta de les oficines, d'on van agafar 65.591 pessetes. Els diners havien arribat el mateix divendres, procedents del banc per fer la paga el dia següent.

Pedro Ribas Subirana, el sogre del director, treballava al jutjat de Berga, com a escrivent, i anys abans havia negat a la dida d'en Massana la signatura d'un aval perquè aconseguís la cèdula de lliure circulació, segons Josep Maria Reguant, autor de la biografia *Marcel·lí Massana, terrorisme o resistència?* (1979). Segons un testimoni directe, que no l'identifica amb el malnom de Coloma; l'identifica amb el malnom del Geperudet, doncs tenia gepa.

Segons els records de l'àvia de Montserrat Comelles Fitó, «En Massana el va reconèixer i apuntant-lo amb l'arma li va dir: «Ara, em signaríeu el paper?» Sembla que Ribas, el *Geperudet*, anava amb calçotets [potser era al llit], i el Massana el va fer vestir per anar a la fàbrica, juntament amb el seu gendre però, com que estava molt nerviós, es va posar la granota al revés (la botonadura al darrere) i se li veien els calçotets».

L'únic guerriller que va ser identificat aquella nit va ser Marcel·lí Massana. Segons va declarar la dona del director, la berguedana Dolors Ribas Casafont, era «alto, de complexión fuerte, moreno, de unos 30 años de edad [la que realment tenia] cubierto con un pasamontañas, vestido de cazadora y pantalon Bridge, con vendas a modo de polainas».

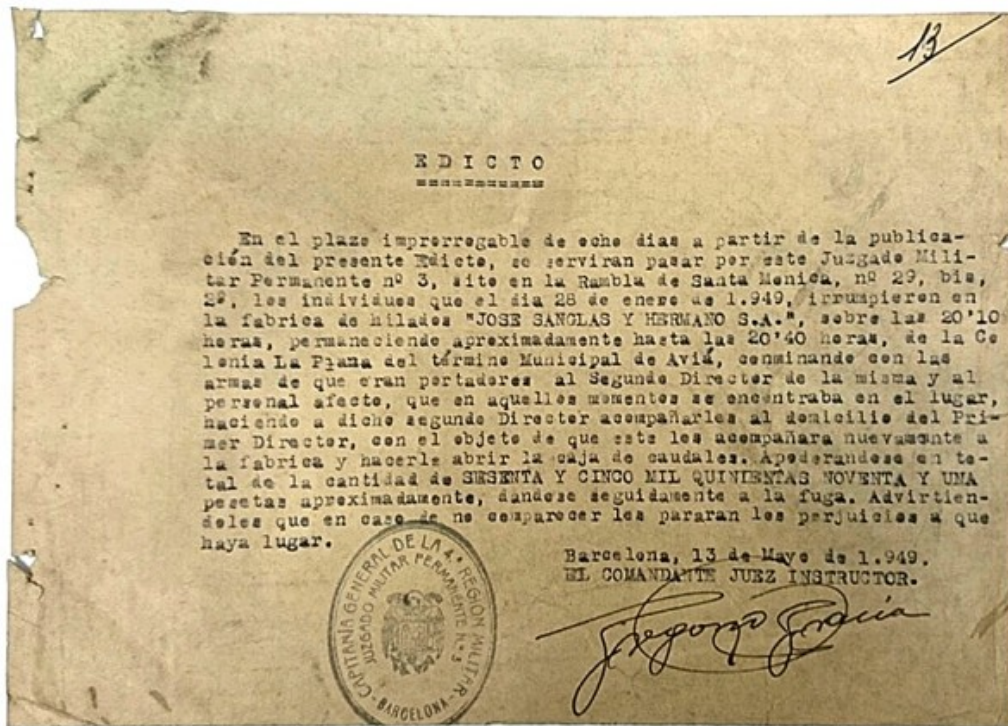

Imatge actual de la colònia industrial berguedana, assaltada per un escamot llibertari fa 69 anys. La colònia de la Plana va ser una de les més importants del Berguedà

Els assaltants es van escapolir en direcció a Portella o Sant Maurici de la Quar. Pocs dies després van topar amb la Guardia Civil a Puig-reig, produint-se un tiroteig. Mesos després, els guerrillers van transportar explosius des de l'estat francès a mas Flequer a Rocafort, on tenien una base permanent, amb els quals van sabotejar el 2 de maig les vies del tren a Puigcerdà entre les estacions de Vic i Manlleu i les línies d'alta tensió de la xarxa elèctrica.

Malgrat que la premsa no va dir res de l'atracament, la notícia de l'ocupació de la Plana d'Avià va córrer de boca en boca per tota la comarca. Josep Armengou i Feliu (1910-1976) eclesiàstic, escriptor, músic i veí de Berga, va deixar unes notes que va transcriure l'historiador Ferran Sánchez Agustí. «El Massana va complir allò que solia dir: «no mato ni robo, demano diners i me'ls donen». Durant aquest atracament es va trobar amb un antic company del camp de concentració [Albatera, al Saladar d'Eix] que treballava en aquella fàbrica. En Massana li va dir: «Vols venir amb nosaltres?» «No em fotogràs pas», va contestar». Es podria tractar de Jaume Rabat, oncle de Dolors Bascompte. «Que el Massana el saludés li va complicar molt la vida perquè es van pensar que era el contacte de dins de la fàbrica que havia facilitat l'atracament», explica.

A les notes de Josep Armengou es llegeix: «En Massana comunicà als treballadors que havia parlat amb el director perquè els tractés més bé i dirigint-se a aquests, i ensenyant-los el paquet, els diu: «Jo ja els tinc. Vosaltres cobrareu d'aquí tres o quatre dies.» I al director: «ara no tardis a pagar-los, que els necessiten». Tocaren un xiulet i se'n van anar ordenadament. La gent sortí esverada, sense acabar de fer-se càrrec de què havia passat. Un maquis que no havia sentit com marxaven els seus companys, diu tranquil·lament a la gent: «ja són fora?» -«Sí». -«Cap on han marxat?» -«Cap aquí». I se'n va anar calmosament com si tal cosa». [El 28 de gener del 1949 va ser un dia sense Lluna, una nit de Lluna nova.] «Epíleg: telefonades, camions de guàrdies civils, alguna detenció a *rereguarda*... Però el Massana «ja els té». Els obrers cobraren, efectivament, al cap de tres o quatre dies».

L'edicta del 13 de maig de 1949 demana als guerrillers que es personin al Jutjat Militar de la Rambla de Barcelona

A l'Arxiu Militar de Barcelona ha aparegut traspaperat un edicte del maig del 1949 en el que es commina als guerrillers autors de l'atracament a comparèixer davant del Juzgado Militar Permanente número 3, situat a la Rambla Santa Mònica de Barcelona. Era la paperassa inicial d'un Consell de Guerra Militar que mai no es va celebrar per incompareixença dels acusats. Pel que sembla, cap dels guerrillers no se'n va assabentar que tenien un termini de vuit dies per presentar-se i lliurar-se a l'autoritat militar.

Qui eren els assaltants?

El nombre de membres del Grup d'Acció Llibertari responsable de l'atracament es desconeix però s'ha arribat a afirmar que eren més de 25, però únicament se n'han pogut identificar quatre combatents.

Marcel·lí Massana Vancell (1918-1981), àlies Panxo. Nascut a Berga, va morir a l'exili. Se'l considera un dels caps guerrillers llibertaris més reconegut i buscat. Va sobreviure, a diferència de molts altres companys. Tenia aleshores 30 anys.

Federico Arcos Martínez, àlies Fede. Nascut a Barcelona el 1920 era ajustador mecànic i formava part de les Joventuts Llibertàries del Clot. Tenia 28 anys en el moment de l'assalt. Va marxar a l'exili i va retornar per promoure activitats clandestines. Posteriorment va emigrar a Windsor (Canadà) on va seguir escrivint a la premsa anarquista i fent poesia, i on va morir amb 94 anys.

Jordi Pons Argilés àlies Taràntula. Nascut a Puigverd (Segrià) el 1912. Pagès d'ofici es va incorporar a la columna Durruti durant la Guerra Civil. Després de fugir del camp de refugiats d'Argelers, va participar en diferents grups d'acció llibertaris fins a la seva detenció en novembre de 1949. Jutjat pels militars va ser condemnat a mort i afusellat el 1952 al Camp de la Bota de Barcelona. Tenia

aleshores 36 anys.

Del Pernalles se'n coneix únicament l'àlies. El 24 de febrer del 1949, acompanyat de Ramon Vila Capdevila, Passos llargs i Caracremada, de Peguera, va topar amb la guàrdia civil de Puig-Reig, a cal Miquel de Pinós a Santa Maria de Merlès. Va participar en moltes altres accions, però no se l'ha pogut identificar encara.

Article publicat originalment a [la Directa](#).